

Συστήματα Σχεδιασμού και η Ρύθμιση της Αστικής Ανάπτυξης

9

ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΕΛΕΝΗ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΘΗΝΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ, ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΚΑΥΚΑΛΑΣ, ΜΑΓΔΑ ΠΙΤΣΙΑΒΑ

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΧΕΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΕΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΣΤΕΛΛΑ
ΚΥΒΕΛΟΥ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΟΠΑ

Σκοπός και περιεχόμενο

Η παρουσίαση περιλαμβάνει 3 μεγάλες ενότητες που εξετάζουν τα ευρωπαϊκά συστήματα σχεδιασμού συμπεριλαμβανομένου και του ελληνικού συστήματος σχεδιασμού:

- I. Κρίσιμες καμπές στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού
- II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού
- III. Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης

Η παρουσίαση αναδεικνύει τα βασικά χαρακτηριστικά, τις διαφορές αλλά και τα κοινά στοιχεία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού καθώς και τις αλλαγές που έγιναν τις τελευταίες δύο δεκαετίες.

I. Κρίσιμες καμπές στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού

Η καθιέρωση των βασικών στοιχείων (1/3)

- **Ο πολεοδομικός και εν γένει ο χωρικός σχεδιασμός** είναι στενά συνδεδεμένος με το εθνικό πολιτικο-θεσμικό πλαίσιο στο οποίο ασκείται. Έτσι,
 - αποκτά **ισχύ μέσα από την ενσωμάτωσή του στη νομοθεσία και στους κανονισμούς** που διαμορφώνουν μέρος του θεσμικού συστήματος κάθε χώρας,
 - η εφαρμογή του πραγματοποιείται μέσω του **διοικητικού συστήματος** το οποίο ποικίλλει σημαντικά ανάμεσα στις διάφορες χώρες.
- Ένα σύστημα πολεοδομικού σχεδιασμού συνίσταται από πολιτικές, θεσμούς, διαδικασίες και σχέδια που διαμορφώνουν τους τυπικούς κανόνες, οι οποίοι εξασφαλίζουν την αποδοτική και αποτελεσματική ανάπτυξη και χρήση της γης προς όφελος του δημοσίου συμφέροντος, ρυθμίζοντας τις δραστηριότητες ατόμων και επιχειρήσεων στο χώρο.

I. Κρίσιμες καμπές στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού

Η καθιέρωση των βασικών στοιχείων (2/3)

- Σημαντικοί παράγοντες που επιδρούν στη διαμόρφωση των συστημάτων σχεδιασμού είναι οι πολιτικο-οικονομικές αλλαγές και οι σχετικές πολιτικές και οι εθνικές θεσμικές και συνταγματικές δομές. Επιπλέον, και κυρίως στην υλοποίηση των στόχων και πολιτικών που επιδιώκονται με το σχεδιασμό επιδρούν οι κοινωνικο-πολιτιστικές αξίες και εν γένει το κοινωνικό μοντέλο στο οποίο λειτουργεί ο σχεδιασμός.
- Οι πολιτικο-οικονομικές αλλαγές και οι κοινωνικο-πολιτιστικές αξίες επηρεάζουν τις πολιτικές σχεδιασμού διαμορφώνοντας αυτό που συχνά αναφέρεται ως *παραδόσεις* του σχεδιασμού στις διάφορες περιόδους ή στις διάφορες χώρες.
- Η εμφάνιση των συστημάτων πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ευρώπη έχει αρκετές κοινές ρίζες.

I. Κρίσιμες καμπές στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού

Η καθιέρωση των βασικών στοιχείων (3/3)

- Η **πρώτη μεταπολεμική περίοδος** καθόρισε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους και τη φυσιογνωμία των σύγχρονων συστημάτων πολεοδομικού σχεδιασμού στις ευρωπαϊκές χώρες, καθώς την περίοδο αυτή ως βασικό στοιχείο της δημόσιας παρέμβασης αναδεικνύεται η διαχείριση και ο έλεγχος της αστικής ανάπτυξης και των χρήσεων γης που αποτελούν την καρδιά του συστήματος του πολεοδομικού σχεδιασμού.
- Η μετέπειτα **κρίση του κράτους-πρόνοιας** επέδρασε σημαντικά σε αυτό το παρεμβατικό στοιχείο του πολεοδομικού σχεδιασμού, χωρίς ωστόσο τα ίδια τα συστήματα ελέγχου της αστικής ανάπτυξης να έχουν αλλάξει δραστικά, καθώς καθιερώθηκαν σταδιακά ως μια σειρά πολύπλοκων –συχνά γραφειοκρατικών– διαδικασιών ελέγχου της αστικής ανάπτυξης και της δόμησης.

I. Κρίσιμες καμπές στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού

Σύγχρονες τάσεις και επιδράσεις (1/4)

- Είναι κοινώς αποδεκτό ότι το πλαίσιο λειτουργίας του πολεοδομικού σχεδιασμού **άλλαξε δραστικά από τη δεκαετία του 1990**. Οι αλλαγές αυτές μπορούν να συνοψιστούν καταρχήν σε δύο κυρίαρχες τάσεις:
 - Ο ανταγωνισμός των πόλεων, που εκφράζεται από την επιθυμία τους να προσελκύσουν παγκόσμιες εταιρείες και εξειδικευμένες λειτουργίες υπηρεσιών και οδήγησε στην παροχή ελκυστικών, καλά εξυπηρετούμενων και καλά χωροθετημένων περιοχών γραφείων, περιοχών εγκατάστασης επιχειρήσεων ή άλλων χώρων της σύγχρονης κατανάλωσης.
 - Η ανάγκη διαχείρισης της ανάπτυξης με τρόπο που είναι ταυτοχρόνως οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμος. Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν επηρέασε απλώς τον πολεοδομικό σχεδιασμό: έγινε ο κεντρικός του στόχος καθώς στη θεωρία τουλάχιστον ο πολεοδομικός σχεδιασμός είναι εκείνο το πεδίο της δημόσιας πολιτικής που εμπεριέχει ταυτοχρόνως τους τρεις στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης.

I. Κρίσιμες καμπές στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού

Σύγχρονες τάσεις και επιδράσεις (2/4)

- Σε ό,τι αφορά την πρώτη τάση, τα νέα χωρικά πρότυπα των οικονομικών δραστηριοτήτων και η ανάπτυξη στρατηγικών από τις πόλεις για την προσέλκυση υπηρεσιών και άλλων καινοτόμων δραστηριοτήτων επηρέασαν δραματικά τη δομή τους σχεδόν ανεξάρτητα από τα επιμέρους εθνικά πλαίσια.
- Αυτές οι αλλαγές με τη σειρά τους επηρέασαν συνολικά και το επίκεντρο του σχεδιασμού προς περισσότερο **στρατηγικές/διακυβερνητικές προσεγγίσεις**, αλλά και το κύριο αντικείμενο του κατεξοχήν κανονιστικού πλαισίου που διέπει τον σχεδιασμό.

Εικόνα 9.1: Λονδίνο, περιοχή City. Πηγή:
[http://en.wikipedia.org/wiki/City_of_London#mediaviewer/File:
City_of_London_skyline_at_dusk.jpg](http://en.wikipedia.org/wiki/City_of_London#mediaviewer/File:City_of_London_skyline_at_dusk.jpg)

I. Κρίσιμες καμπές στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Σύγχρονες τάσεις και επιδράσεις (3/4)

- Σε ό,τι αφορά τη δεύτερη τάση, τα παγκόσμια και τοπικά περιβαλλοντικά προβλήματα όπως η κλιματική αλλαγή, η κακή ποιότητα της ατμόσφαιρας, ο θόρυβος, η κυκλοφοριακή συμφόρηση, το αυξανόμενο χάος στις προαστιακές περιοχές, ο αυξανόμενος κοινωνικός διαχωρισμός, η κακή περιβαλλοντική διαχείριση, καθιστούν αναγκαίες τις παρεμβάσεις τόσο στρατηγικού όσο και κανονιστικού χαρακτήρα.

- Από τη σκοπιά της βιώσιμης ανάπτυξης ο πολεοδομικός σχεδιασμός γίνεται εκείνη η δημόσια πολιτική που θέτει τα χωρικά πρότυπα των δραστηριοτήτων λαμβάνοντας υπόψη τις μελλοντικές γενιές για μια περισσότερο ισόρροπη διαγενεακά χωρική ανάπτυξη.

Πλημμυρισμένα γήπεδα στο Berkshire (Αγγλία), Ιούλιος 2007. Φωτ.:AFP/Getty Images. Πηγή: <http://www.theguardian.com/environment/2013/oct/08/potential-impacts-climate-change-uk>

I. Κρίσιμες καμπές στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού

Σύγχρονες τάσεις και επιδράσεις (4/4)

- Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση μετά το 2008-09 αποτελεί μια νέα τομή στην εξέλιξη της αστικής ανάπτυξης όχι μόνον εξαιτίας των επιδράσεων της οικονομικής κρίσης και μακροχρόνιας ύφεσης στην κοινωνική συνοχή και το περιβάλλον, αλλά γιατί συνδέθηκε με –ενδεχομένως προκλήθηκε από– την κρίση του τομέα των ακινήτων που συνιστά την καρδιά της αστικής οικονομίας.
- Η ύφεση αναπροσαρμόζει τη στόχευση του σχεδιασμού άλλοτε με την αύξηση της βαρύτητας του σκέλους της οικονομίας στο τρίπτυχο της βιώσιμης ανάπτυξης άλλοτε με την αναγνώριση της σημασίας και της αλληλοσυσχέτισης και των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης και με την ανάδειξη της ανθεκτικότητας των τόπων ως πρώτης προτεραιότητας του χωρικού σχεδιασμού.
- Καθώς η ύφεση μετασχηματίζει και την αγορά και το κράτος, θέτει νέα δεδομένα ως προς το πώς μπορούμε να διαχειριστούμε το δομημένο περιβάλλον.

II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Οι βασικές τυπολογίες και τα χαρακτηριστικά τους (1/5)

- Οι παραδόσεις σχεδιασμού και συχνά αυτό που προσδιορίζεται από κάποιους συγγραφείς και ως κουλτούρα σχεδιασμού, η δομή του κράτους και η σχέση μεταξύ κεντρικής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης καθόρισαν τα συγκεκριμένα δομικά χαρακτηριστικά των συστημάτων σχεδιασμού στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες.
- Οι διαφορές ανάμεσα στα ευρωπαϊκά συστήματα σχεδιασμού είναι πολύ σημαντικές και σχετίζονται, άλλοτε περισσότερο άλλοτε λιγότερο, με το κοινωνικό μοντέλο κάθε χώρας. Οι διαφορές αφορούν τα θεσμικά χαρακτηριστικά αυτών των συστημάτων, αλλά και σε αποκλίσεις στους σκοπούς του σχεδιασμού, ιδιαίτερα στον τρόπο που αυτοί οι σκοποί εξειδικεύονται και αλλάζουν μέσα στο χρόνο.

II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Οι βασικές τυπολογίες και τα χαρακτηριστικά τους (2/5)

- Καθώς το σύστημα του σχεδιασμού αποτυπώνει σε θεσμικό επίπεδο **την απόκριση του κράτους στις πιέσεις και τα προβλήματα της αστικής ανάπτυξης**, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι, γενικά, αυτές οι διαφορές αφορούν τρεις βασικές πλευρές που εκ των πραγμάτων εμπεριέχει ο σχεδιασμός:
 - τις κεντρικές-τοπικές σχέσεις,
 - τη βαρύτητα του θεσμικού συστήματος στην πολιτικο-διοικητική πράξη και
 - τις σχέσεις κράτους-πολίτη.
- Στο πλαίσιο αυτό επιχειρήθηκε και η «τυπολογία» των Ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού, με περισσότερο διαδεδομένες αυτήν των Newman και Thornley (1996) και του EU Compendium των συστημάτων και πολιτικών χωρικού σχεδιασμού (EC 1997).

II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Οι βασικές τυπολογίες και τα χαρακτηριστικά τους (3/5)

A) Η τυπολογία οικογενειών δικαίου και διοικητικών οικογενειών

- Οι Newman και Thornley (1996) αναλύουν τα διαφορετικά νομικά συστήματα που διαμορφώνουν τις «οικογένειες» δικαίου και διερευνούν τις διαφορετικές διοικητικές δομές δίνοντας έμφαση στον τρόπο που αυτές οι δομές επηρεάζουν τη σχέση ανάμεσα σε ένα εθνικό σύστημα και στο σχεδιασμό στο αστικό επίπεδο. Διακρίνονται πέντε μεγάλες ομάδες-οικογένειες χωρών:
 - *Βρετανική οικογένεια*: Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία
 - *Ναπολεόντεια οικογένεια*: Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο, χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου (συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας)
 - *Γερμανική οικογένεια*: Γερμανίας, Ελβετία, Αυστρία
 - *Σκανδιναβική οικογένεια*: Σουηδία, Νορβηγία, Φιλανδία, Δανία
 - *Ανατολικο-Ευρωπαϊκή οικογένεια*: όλες οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (την εποχή της μελέτης των Newman και Thornley ήταν σε στάδιο μετασχηματισμού με ποικίλες επιρροές).

II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Οι βασικές τυπολογίες και τα χαρακτηριστικά τους (4/5)

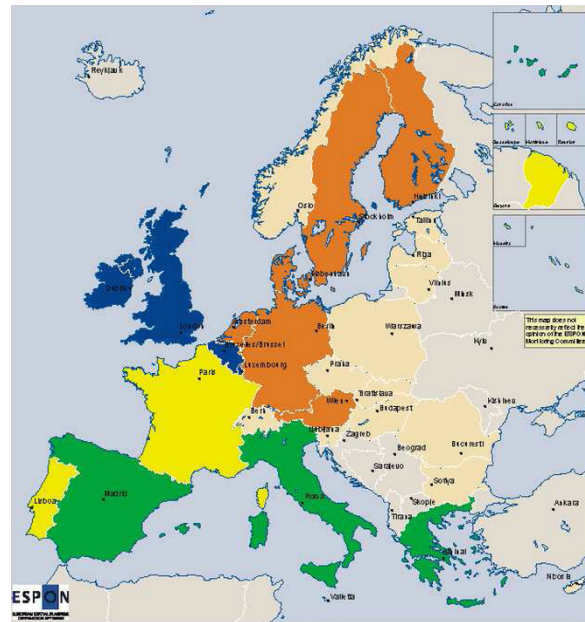
B) Παραδόσεις χωρικού σχεδιασμού

- Τυπολογία που προτάθηκε το 1997 από τη μελέτη “*European Union Compendium of spatial planning systems and policies*” (EC 1997). Ο προσδιορισμός των παραδόσεων σχεδιασμού πραγματοποιήθηκε βάσει κριτηρίων, τα οποία είχαν ως στόχο να αναδείξουν ότι οι μορφές του σχεδιασμού είναι συνδεδεμένες με τις πολύπλοκες ιστορικές συνθήκες των επιμέρους περιοχών. Πρόκειται για τις παρακάτω ομάδες:
 - *Προσέγγιση του περιφερειακού οικονομικού προγραμματισμού*: Γαλλία, Πορτογαλία
 - *Ολοκληρωμένη προσέγγιση*: Σκανδιναβικές χώρες, Ολλανδία, Γερμανία, Αυστρία
 - *Παράδοση της διαχείρισης των χρήσεων γης*: Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Βέλγιο
 - *Παράδοση του urbanism* : Μεσογειακές χώρες, (συμπ. της Ελλάδας).

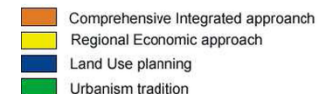
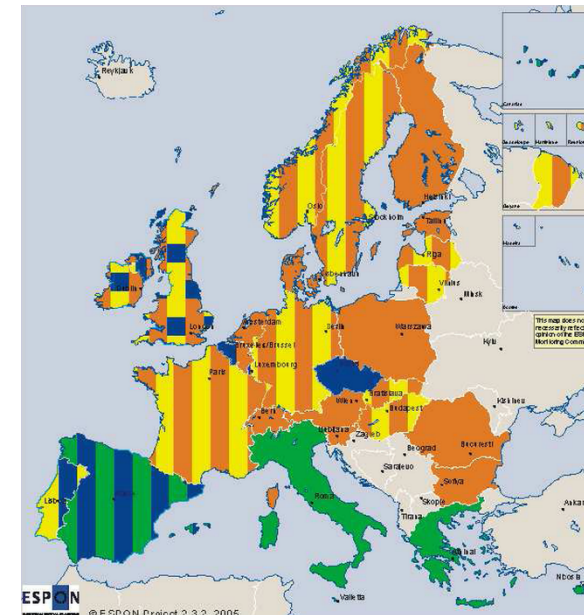
II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Οι βασικές τυπολογίες και τα χαρακτηριστικά τους (5/5)

Μια προσπάθεια αναθεώρησης των δύο τυπολογιών έγινε από την Έκθεση του ESPON: “*Project 2.3.2 «Governance of Territorial and Urban Policies from EU to local level»* (2006), οποία κατηγοριοποίησε τις μετακινήσεις των χωρών από ένα σύστημα σχεδιασμού σε ένα άλλο.

Σχήμα 9.1:
Τύποι
χωρικού
σχεδιασμού
σύμφωνα με
το EU
Compendium

Σχήμα 9.2:
Μετακινήσεις
τύπων
χωρικού
σχεδιασμού
μεταξύ των
χωρών της
EE15

II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Διαδικασίες σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (1/2)

- Παρά τις διαφορετικές αφετηρίες είναι επίσης σημαντικές και αρκετές οι ομοιότητες στις διαδικασίες σχεδιασμού.
- Ένα κοινό χαρακτηριστικό είναι ότι σχηματικά ο πολεοδομικός σχεδιασμός σε όλα τα συστήματα περιλαμβάνει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τρεις λειτουργίες: τη διαμόρφωση των σχεδίων, την προώθηση της αστικής ανάπτυξης και τον έλεγχο της αστικής ανάπτυξης

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.3

Τα βασικά στοιχεία του πολεοδομικού σχεδιασμού

Λειτουργίες του σχεδιασμού	Βασικά στοιχεία
1. Διαμόρφωση σχεδίων	Στρατηγικές και αρχές χωρικής οργάνωσης — ρύθμιση χρήσεων γης και όρων δόμησης (μορφής κτιρίων) <i>Διαδικασία σχεδιασμού σε δομικό και τοπικό επίπεδο</i>
2. Προώθηση της αστικής ανάπτυξης	Εργαλεία — πολιτικές εφαρμογής του σχεδιασμού <i>Διαδικασία εφαρμογής</i>
3. Έλεγχος της αστικής ανάπτυξης	Έλεγχος της χωροθέτησης των κτιρίων και των όρων δόμησης <i>Διαδικασία αδειοδότησης</i>

Πηγή: Healey και Williams 1994.

II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Διαδικασίες σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (2/2)

- Η κοινή στόχευση ιδιαίτερα του σχεδιασμού των χρήσεων γης είναι αυτή που προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό τα όποια κοινά χαρακτηριστικά των συστημάτων σχεδιασμού, αλλά και κάποιες διαφαινόμενες τάσεις σύγκλισης πάντα συσχετισμένες με το κοινωνικό μοντέλο στο οποίο λειτουργεί ο σχεδιασμός.
- Η διαμόρφωση στρατηγικών για τη χωρική οργάνωση και τις χρήσεις γης, η ρύθμιση για τον έλεγχο της χωροθέτησης δραστηριοτήτων ή και της μορφής τους και, μέσω όλων αυτών, η δημόσια παρέμβαση στην ανάπτυξη της πόλης αποτελούν τα κύρια ζητούμενα στον πολεοδομικό σχεδιασμό, έτσι όπως αναπτύχθηκαν ιστορικά το αντικείμενο, η πρακτική, οι διαδικασίες και όλο το σύστημα σχεδιασμού.
- Όσο απλή και αν φαίνεται η παραπάνω στόχευση δεν είναι χωρίς αλληλοσυγκρουόμενες επιδράσεις.

II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Παραδείγματα συστημάτων σχεδιασμού (1/3)

- Οι διαφορές ανάμεσα στα εθνικά συστήματα σχεδιασμού αντανακλώνται στη μορφή, στο περιεχόμενο και στο ρόλο του σχεδιασμού και των σχετικών με αυτόν διαδικασιών, και στο τελικό προϊόν και τα αποτελέσματά του.
- Αυτές οι διαφορές είχαν κατά μία έννοια το δικό τους μερίδιο στη διεύρυνση του ορισμού του σχεδιασμού κάτω από τον όρο-ομπρέλα *χωρικός σχεδιασμός* ως ενός κοινά αποδεκτού όρου που καλύπτει την ποικιλία των συστημάτων σχεδιασμού.
- Οι βασικές διαφορές, αλλά και οι ομοιότητες των συστημάτων που εφαρμόζονται σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, αναδεικνύονται από τη μελέτη συγκεκριμένων παραδειγμάτων που καταδεικνύουν παράλληλα ότι τα συστήματα σχεδιασμού δεν είναι ούτε στατικά ούτε μονοδιάστατα, αλλά δανείζονται και αναμειγνύουν στοιχεία από άλλες μορφές και παραδόσεις χωρικού σχεδιασμού.

II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Παραδείγματα συστημάτων σχεδιασμού (2/3)

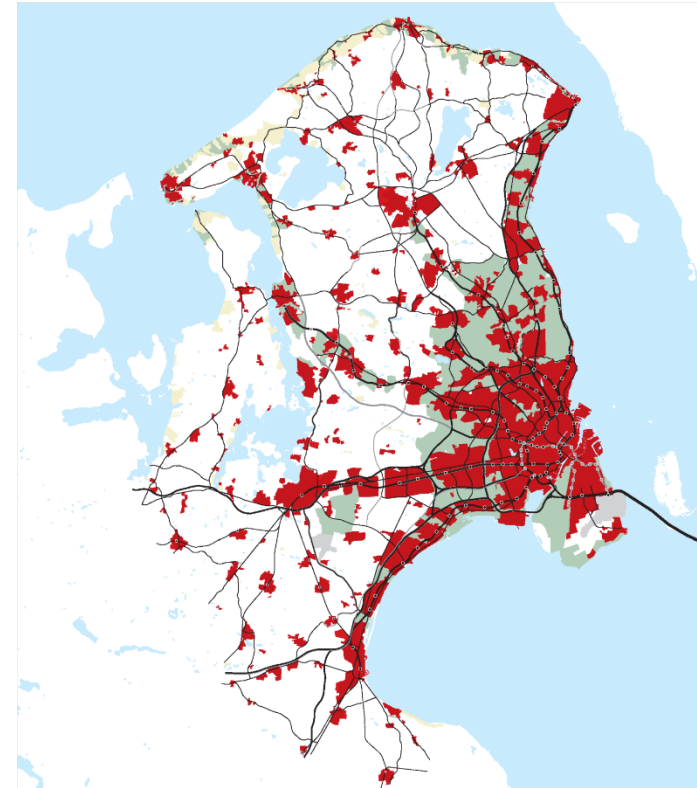
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.5

Το σύστημα σχεδιασμού της Δανίας μετά το 2007

Πολιτική θεσμικών οργάνων			Εργαλεία πολιτικής		
Επίπεδο	Αρχή σχεδιασμού	Αριθμός κατοίκων	Τύπος σχεδίων	Περιγραφή	Νομικό αποτέλεσμα
Εθνικό	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Οργανισμός Φύσης	5,58 εκατ.	Εθνικές εκθέσεις σχεδιασμού	Εθνικά οράματα που αφορούν τη λειτουργική φυσική ανάπτυξη	Συμβουλευτικές κατευθύνσεις και συστάσεις
			Εθνικές οδηγίες σχεδιασμού	Χάρτες και νομικές διατάξεις	Δεσμευτικές για τις τοπικές αρχές
			Επισκόπηση των εθνικών συμφερόντων όσον αφορά τα δημοτικά σχέδια	Εθνικά συμφέροντα που απορρέουν από τη νομοθεσία, τα σχέδια δράσης, τα τομεακά σχέδια και συμφωνίες μεταξύ των εθνικών αρχών	Δεσμευτικά για τις τοπικές αρχές
Περιφερειακό	5 διοικητικές περιφέρειες	1,0 εκατ. κατά μέσο όρο (μεγάλη απόκλιση)	Περιφερειακά σχέδια χωρικής ανάπτυξης (ΠΣΧΑ)	Συμβουλευτικά και οραματικά σχέδια	Δεσμευτικά για τις τοπικές αρχές
			Επιχειρηματικές αναπτυξιακές στρατηγικές (ΕΑΣ)	Προετοιμάζονται από Περιφερειακά Φόρουμ Ανάπτυξης βασισμένα στο Νόμο Επιχειρηματικής Ανάπτυξης (2005)	Τα ΠΣΧΑ συντάσσονται σύμφωνα με τις ΕΑΣ
Τοπικό	98 δημοτικά συμβούλια	30.000 κατά μέσο όρο (μεγάλη απόκλιση)	Δημοτικά σχέδια	Πολιτικές, χάρτες και ρυθμίσεις χρήσεων γης	Δεσμευτικά για τις τοπικές αρχές
			Τοπικά σχέδια	Χάρτες και λεπτομερείς κανονισμοί χρήσεων γης	Δεσμευτικά για τους ιδιοκτήτες γης

II. Η τυπολογία των ευρωπαϊκών συστημάτων σχεδιασμού Παραδείγματα συστημάτων σχεδιασμού (3/3)

- Η στροφή προς το στρατηγικό σχεδιασμό είναι εμφανής σε αρκετές χώρες στην προσπάθεια να γίνουν τα συστήματα σχεδιασμού ευέλικτα, αποδοτικά και να αντιμετωπιστούν ζητήματα ακαμψίας του αυστηρού σχεδιασμού των χρήσεων γης.
- Βασικά ζητούμενα των αλλαγών αποτελούν ακόμη η λιτότητα και η καθαρότητα των ρυθμιστικών κανόνων που διέπουν το σχεδιασμό των χρήσεων γης, η διαφάνεια, η διευκόλυνση της πρόσβασης στην πληροφόρηση και οι καλύτερες σχέσεις κράτους-πολίτη.

Σχήμα 9.3: Χρήσεις γης στην ευρύτερη περιφέρεια της Κοπεγχάγης.

Το περιφερειακό σχέδιο του 2001 ενσωματώνει ακόμα τις αρχές του σχεδίου του 1947 με τους δακτυλίους και τις σφήνες πρασίνου. Πηγή: Ministry of Environment, Department of Spatial Planning, 2002

III. Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (1/8)

- Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού απέκτησε τη σύγχρονη μορφή του αργότερα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, τη δεκαετία του 1980 με την έγκριση του Οικιστικού Νόμου 1337/1983 “Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις”.
- Από την άποψη της ταξινόμησης, **το ελληνικό σύστημα σχεδιασμού κατατάσσεται:**
 - Στη **Ναπολεόντεια οικογένεια**, στην οποία βασικό ρόλο παίζει η κεντρική διοίκηση. Το ελληνικό σύστημα σχεδιασμού παραμένει ένα από τα πλέον συγκεντρωτικά συστήματα, παρά τις όποιες προσπάθειες που έγιναν κατά καιρούς για την αποκέντρωσή του.
 - Στην ονομαζόμενη **παράδοση του *urbanism***, με χαρακτηριστικά την έμφαση στη μικρή κλίμακα και στους κανονισμούς δόμησης, καθώς και την ακαμψία του σχεδιασμού και την πολυπλοκότητα νόμων και κανονισμών.

III. Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (2/8)

- Τον πυρήνα του σύγχρονου πολεοδομικού σχεδιασμού και ρύθμισης των χρήσεων γης αποτελούν οι δύο βασικοί οικιστικοί Νόμοι, ο Ν. 1337/1983 για την επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων και την οικιστική ανάπτυξη και ο Ν. 2508/1997 για τη βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας.
- Ο Ν. 1337/1983 διέπει την επέκταση των οικιστικών περιοχών εισάγοντας στο ελληνικό σύστημα την υποχρέωση εισφοράς σε γη και χρήμα για την εξασφάλιση των δημοσίων χώρων, καθώς και άλλα πολεοδομικά εργαλεία για την εφαρμογή του σχεδιασμού
- Με το Ν. 1337/1983 θεσμοθετήθηκαν για πρώτη φορά δύο διακριτά επίπεδα σχεδιασμού, το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο και η Πολεοδομική Μελέτη.

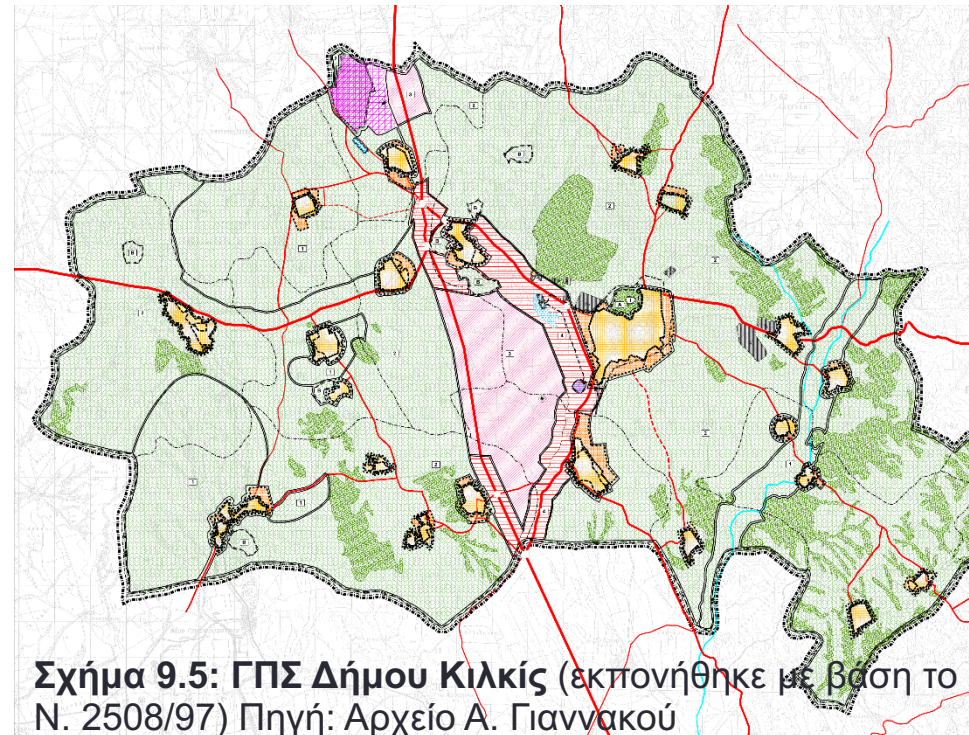

Σχήμα 9.4: ΓΠΣ Ευόσμου (εγκεκριμένο με βάση το Ν. 1337/83)

Πηγή: Αρχείο Α. Γιαννακού

III. Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (3/8)

- Ο Ν. 2508/1997 είναι ουσιαστικά συμπληρωματικός του Ν. 1337/1983 δίνοντας έμφαση σε δύο ζητήματα: πρώτον, στη γενίκευση του σχεδιασμού των χρήσεων γης και στην ύπαιθρο και, δεύτερον, στην ανάπτυξη των περιοχών των παλαιών σχεδίων ζήτημα με το οποίο δεν ασχολούνταν ο Ν. 1337/1983.
- Πρόκειται για τη νομοθεσία πολεοδομικού σχεδιασμού που εισήγαγε στην Ελλάδα και την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Το ΓΠΣ μετά το Ν. 2508/1997 καλύπτει όλη την εδαφική περιφέρεια ενός Δήμου προσλαμβάνοντας χαρακτηριστικά και ενός χωροταξικού σχεδίου.

III. Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (4/8)

Σχέδια (όπως ίσχυαν πριν το Ν. 4269/14)	Βασικές προβλέψεις για το σχεδιασμό των χρήσεων γης
Γενικό Πλαίσιο και Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης	Σχέδια-πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο. <u>Γενικό Πλαίσιο</u> : στρατηγικές για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου. <u>Ειδικά Πλαίσια</u> : εξειδίκευση του Γενικού Πλαισίου σε επίπεδο τομέων, δικτύων ειδικών περιοχών
Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης	Σχέδιο-πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού σε περιφερειακό επίπεδο. Προτεραιότητες και στρατηγικές για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και αειφόρο οργάνωση του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας.
Ρυθμιστικό Σχέδιο	Σχέδιο-πλαίσιο το οποίο καθορίζει άξονες ανάπτυξης ενός Πολεοδομικού Συγκροτήματος. Το 1985 με νόμους θεσμοθετήθηκαν τα Ρυθμιστικά Σχέδια Αθηνών και Θεσσαλονίκης (ΡΣΑ, ΡΣΘ). Με το Ν. 4277/2014 θεσμοθετήθηκε το νέο ΡΣΑ.
Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο ή Σχέδιο Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης	Αφορά όλους τους Δήμους και καθορίζει τις περιοχές ειδικής προστασίας, τις περιοχές γύρω από πόλεις/οικισμούς όπου απαιτείται έλεγχος της αστικής εξάπλωσης και τις προς πολεοδόμηση περιοχές. Περιέχει τη γενική εκτίμηση αναγκών σε κοινόχρηστους χώρους / κοινωφελείς και πρόταση πολεοδομικής οργάνωσης/ανάπτυξης/ανάπλασης των οικισμών. (Για Δήμους με όλους τους οικισμούς <των 2.000 κατ. εκπονείται ΣΧΟΟΑΠ με ανάλογο με το ΓΠΣ περιεχόμενο.
Ρυμοτομικό Σχέδιο και Πολεοδομική Μελέτη (Επέκτασης - Αναθεώρησης)	Αφορά όλους τους οικισμούς και καθορίζει με ακριβή και λεπτομερή σχεδιασμό τις ρυθμίσεις ΓΠΣ, δηλαδή το ακριβές ρυμοτομικό σχέδιο, τους όρους και περιορισμούς δόμησης, τη θέση των κοινοχρήστων και κοινωφελών χώρων κλπ.
Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου	Αφορά περιοχές γύρω από τα αστικά κέντρα και ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές. Καθορίζει το ανώτατο όριο κατάτμησης και τις χρήσεις γης με σκοπό τον έλεγχο δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στις περιοχές αυτές.

III. Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (5/8)

- Με το Ν. 2508/1997 καθώς και το Ν. 2742/99 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη» ολοκληρώνεται στο τέλος της δεκαετίας του '90 ένα θεσμικό πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού που μοιάζει να είναι απόλυτα ιεραρχημένο, από το εθνικό μέχρι το τοπικό επίπεδο, υποδηλώνοντας μια ολοκλήρωση του συστήματος, αλλά διατηρώντας την κεντρική διοίκηση ως τη μόνη αρμόδια να εγκρίνει τόσο τον εθνικό και περιφερειακό σχεδιασμό όσο και τον τοπικό.
- Ωστόσο, στην πράξη όλο το σύστημα δεν υλοποιήθηκε ούτε υλοποιείται με αυτόν τον ιεραρχικό τρόπο. Παράλληλα, υπήρξαν κρίσιμες αποκλίσεις ανάμεσα στις κατευθύνσεις του εγκεκριμένου χωροταξικού σχεδιασμού και των προβλέψεων, προτάσεων και ρυθμίσεων που υιοθετήθηκαν (και εγκρίθηκαν) στα ΓΠΣ.
 - Το ζήτημα αυτό σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά της οικιστικής ανάπτυξης τη δεκαετία του '00 και το ρόλο που έπαιξαν τα ΓΠΣ ως πεδίο έκφρασης και αλληλεπίδρασης μιας ποικιλίας ομάδων συμφερόντων του κεντρικού και τοπικού κράτους σε μια εποχή οικιστικής έκρηξης.

III. Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (6/8)

- Μετά το 2010 και την επίσημη εκδήλωση της οικονομικής κρίσης στη χώρα, εισήχθηκαν μια σειρά κρίσιμων νομοθετημάτων, τα οποία υποδεικνύουν μια πρόθεση ανοίγματος στις επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα και της αξιοποίησης της μεγάλης δημόσιας ιδιοκτησίας για επενδυτικούς σκοπούς.
- Τον Ιούλιο του 2014 εγκρίθηκε ο τελευταίος χωροταξικός και πολεοδομικός νόμος, ο Νόμος 4269/2014 με την ονομασία «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη ανάπτυξη», ο οποίος προβαίνει στη συνολική αναδιάρθρωση των επιπέδων χωρικού σχεδιασμού. Ο νόμος αυτός ορίζει την έννοια του συστήματος χωρικού σχεδιασμού ως
 - *“το σύνολο των χωροταξικών και πολεοδομικών πλαισίων και σχεδίων του παρόντος νόμου, όπως αυτά διαρθρώνονται συστηματικά και ιεραρχούνται σε επίπεδα με βάση τη γεωγραφική κλίμακα στην οποία αναφέρονται, την αποστολή και το περιεχόμενό τους”.*

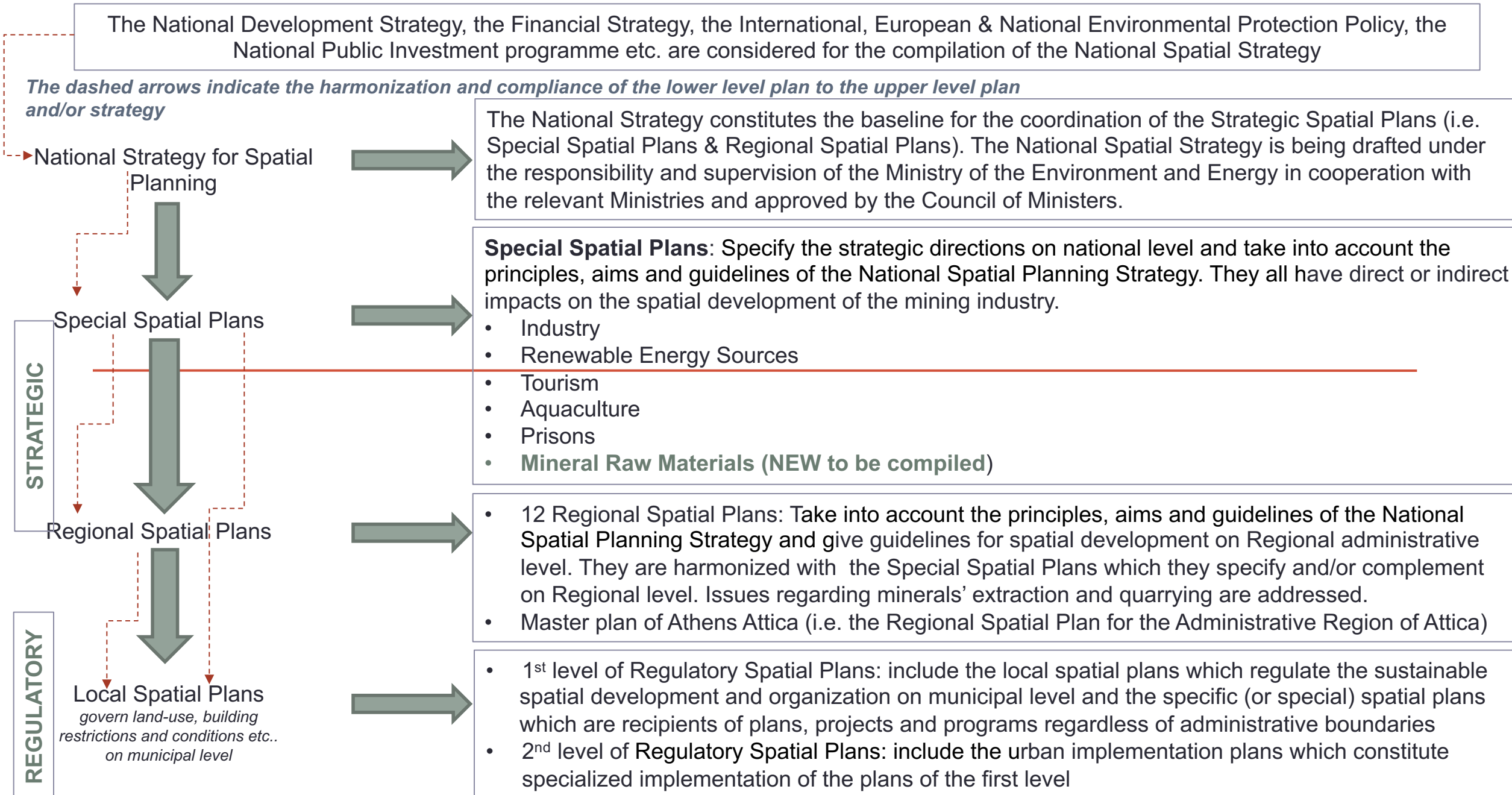
III. Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (7/8)

- Ο Ν. 4269/2014 στους ορισμούς του κάνει διάκριση ανάμεσα σε αυτό που ονομάζει «στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός» και «ρυθμιστικός χωρικός σχεδιασμός» ως εξής:
 - *Στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός* ορίζεται ο σχεδιασμός με τον οποίο τίθενται οι μεσοπρόθεσμοι ή και μακροπρόθεσμοι στόχοι της ανάπτυξης και οργάνωσης του χώρου, καθώς και οι γενικές κατευθύνσεις για τη διαμόρφωση των οικιστικών περιοχών, των περιοχών ασκήσεως παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και των περιοχών προστασίας, σε εθνική ή περιφερειακή κλίμακα.
 - *Ρυθμιστικός χωρικός σχεδιασμός* ορίζεται ο σχεδιασμός με τον οποίο καθορίζονται οι κανόνες για τη χρήση, τη δόμηση και την εν γένει εκμετάλλευση του εδάφους.

III. Το ελληνικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού και ρύθμισης της αστικής ανάπτυξης (8/8)

Σχέδια	Βασικές προβλέψεις για τον σχεδιασμό των χρήσεων γης
Εθνικά Χωροταξικά Πλαίσια (Ε.Χ.Π.)	Πλαίσια με τα οποία παρέχονται σε εθνικό επίπεδο, στρατηγικές κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση των κύριων εθνικών πόλων και αξόνων ανάπτυξης, των διεθνών και διαπεριφερειακών εισόδων-πυλών και συνδέσεων της χώρας, τη χωρική διάρθρωση και δομή του οικιστικού δικτύου της χώρας, τη χωρική διάρθρωση τομέων ή κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων κλπ.
Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (Π.Χ.Π.)	Πλαίσια με τα οποία παρέχονται, σε περιφερειακό επίπεδο, στρατηγικές κατευθύνσεις για την ανάδειξη και αξιοποίηση των ιδιαίτερων αναπτυξιακών χαρακτηριστικών κάθε Περιφέρειας, τη χωρική διάρθρωση των βασικών παραγωγικών τομέων και κλάδων, τη χωρική διάρθρωση των περιφερειακών δικτύων μεταφορών και της λοιπής τεχνικής υποδομής, τη χωρική οργάνωση του περιφερειακού οικιστικού δικτύου, την ανάδειξη, προβολή και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς κλπ.
Τοπικά Χωρικά Σχέδια (Τ.Χ.Σ.)	Σχέδια με τα οποία καθορίζονται οι γενικές χρήσεις γης, οι γενικοί όροι και περιορισμοί δόμησης, καθώς και κάθε άλλο μέτρο, όρος ή περιορισμός που απαιτείται για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και οργάνωση της περιοχής ενός ΟΤΑ.
Ειδικά Χωρικά Σχέδια (Ε.Χ.Σ.)	Αποσκοπούν στη χωρική οργάνωση περιοχών (ανεξαρτήτως διοικητικών ορίων) που μπορεί να λειτουργήσουν ως υποδοχείς σχεδίων, έργων κλπ. υπερτοπικής κλίμακας ή στρατηγικής σημασίας. Με τα Ε.Χ.Σ. καθορίζονται χρήσεις γης, γενικοί όροι και περιορισμοί δόμησης κλπ., ώστε να καταστούν οι εν λόγω περιοχές κατάλληλες για τη δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων δραστηριοτήτων ή την πραγματοποίηση παρεμβάσεων στρατηγικής σημασίας. Ίδιο επίπεδο σχεδιασμού με τα Τ.Χ.Σ..
Ρυμοτομικά Σχέδια Εφαρμογής (Ρ.Σ.Ε.)	Εξειδικεύουν, σε κλίμακα πόλης ή οικισμού ή τμημάτων αυτών ή σε ζώνες και περιοχές ειδικών χρήσεων, τις ρυθμίσεις των Τ.Χ.Σ ή Ε.Χ.Σ. και καθορίζουν επακριβώς τους κοινόχρηστους, κοινωφελείς και οικοδομήσιμους χώρους της προς πολεοδόμηση περιοχής καθώς και τα διαγράμματα των δικτύων υποδομής.

THE STRUCTURE OF THE GREEK SPATIAL PLANNING SYSTEM
LAW 4447/2016 "SPATIAL PLANNING-SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND OTHER PROVISIONS"

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη, σύμφωνα με το Ν. 2121/1993 και τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης
(που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975)